

ORTADOĞU PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİNİN YENİ BOYUTU

Ali AYATA*

Özet

Bu çalışmada, ABD'nin bugünkü İslam dünyasında izlediği politik strateji dikkate alınarak Ortadoğu özellikle de Kuzey Irak'a yönelik ABD politikalarını, Obama yönetimi altında, Amerika'nın Ortadoğu'daki siyaseti açısından ne gibi değişikliklerin olacağı ve bunların Türkiye'nin çıkarları üzerindeki etkisini tahlil ve tahmin etmeye çalışacaktır. Obama'nın özellikle Ortadoğu coğrafyasına askeri bir yaklaşımdan ziyade diplomasi ve ekonominin ağırlıklı olduğu bir dış politika tavrını benimsediği görülmektedir. Bu çerçevede, ABD'nin muhtemel bir Kürt devleti, Kerkük, bölgedeki askeri varlığının geleceği, kuzey Irakta gerçekleştirilen askeri harekâtlar ve PKK'nın bölgedeki varlığı gibi konulardaki çıkarları, politikaları ve seçenekleri irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, ABD, Ortadoğu, Dış Politika, Güvenlik

THE SCOPE OF THE RELATIONS BETWEEN TURKEY AND USA FROM THE PERSPECTIVE OF THE MIDDLE EAST

Abstract

The Turkish-American relations were always part of a Turkish foreign policy and are understood to be a defining dimension. With this assignment, I want to give a scientifically sound contribution to the current debate about Turkey's accomplishments, in which I will try to take a critical look at the emergence and development of the relations of Turkey with the U.S. and today's reality of its administration. The foreign and security policies of Turkey and its relations with the United States is calculated by the specially created Research grid, combined with added historical-analytical points of view of an analysis, leading to foreign and security policy of Turkey, at least to a certain degree, can be explained.

Keywords: Turkey, USA, Middle East, foreign policy, security policy

* Yrd. Doç. Dr., Bilecik Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, ali.ayata@bilecik.edu.tr

GİRİŞ

1990'lardan sonra uluslararası sistem büyük değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerle birlikte özellikle Türkiye için çok sayıda yeni imkânlar ve bunlara paralel olarak da yeni problem sahaları ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş döneminde sadece güvenlik argümanlarından dolayı önemli kabul edilen Türkiye'nin, Soğuk Savaş sonrası dış politikada manevra alanı genişlemiş, özerk politikalar takip edilmeye başlanmış, bölgesel güç haline gelinmiştir. Bir bakıma Türkiye kendi yakın çevresini, Balkanları, Kafkasları, Orta Asya'yı, Ortadoğu'yu, Kuzey Afrika'yı keşfetmiş, bu bölgelerin kendisi için birinci derecede ekonomik, güvenlik, siyaset, kültür, etnik bağlar bakımlarından önemli olduğunu anlamıştır. Diğer taraftan başta ABD olmak üzere dünya da Türkiye'yi bu yeni hali ile keşfetmiştir. Artık Türkiye sadece güvenlik argümanlarından dolayı önemli olan bir ülke değil, Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'nun ortasında tüm buralarla ilgili gelişmelerde anahtar rolü oynayan bölgesel bir güçtür.¹ ABD ise temel politikasını, dünya enerji kaynaklarının kontrol edilmesi üzerine kurduğu strateji ile yürütmektedir. Bu stratejisini de açık açık bütün dünyaya bildirmekte ve gereğini de yapmaktadır. Petrol ve diğer enerji kaynaklarının, ABD ve onun müttefiki olan gelişmiş ülkelerin ekonomilerine zarar vermeyecek şekilde çıkarılması, işletilmesi ve uygun fiyatlarla kesintisiz bir şekilde çıkarılmasının ve işletilmesinin devamı diyebileceğimiz bu temel politika gereği, ABD, Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya gibi petrol ve doğalgaz bakımından çok zengin ülkeleri ve bu ülkelerin yer aldığı coğrafyayı daimi bir şekilde kontrol etmek istemekte ve bu bölgedeki güç dengelerinin hep kendi ulusal çıkarlarına uygun biçimde şekillenmesine çalışmaktadır.

Sekiz yıllık George Bush döneminde Türk-Amerikan ilişkilerindeki bozulmanın en önemli nedeni Irak savaşı olmuştur. İlişkilerdeki düzelmenin de, başka şeylerin yanında, bu ülkede yaşanan olumlu gelişmelerle ilişkili olduğu söylenebilir.² Ülkede düzelen güvenlik durumu, Şiiiler ile Sünniler arasındaki uçurumun daralması, ülkenin bütünlüğüne sahip çıkan unsurların güç kazanması, ABD'nin Irak'tan çekilme sürecine girmesi, K. Iraklı Kürtlerin bağımsızlık taleplerinden vazgeçmeye ve Türkiye'ye daha fazla ihtiyaç duymaya başlamaları ve PKK'nın

¹ Karakuş, Hakan Alexander: Die Außenpolitik der Republik Türkei im Zeitraum 1990 bis 2000, Diplomarbeit, Wien 2005, S. 12-15

² Arı Tayyar; Türk - Amerikan İlişkileri: Sistemdeki değişim sorunu mu?, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 4, No:13, ss. 17-35, 2008. S. 25-26

da kendini giderek daha sıkışmış hissetmesi ve örgüte yönelik Türk-Amerikan işbirliğinin daha da gelişebileceğinin düşünülmesi Irak'ın Türk-Amerikan ilişkilerinin üzerindeki ağır yükünü hafifletmeye başlamıştır. Bu yükten kurtulmaya başlayan ilişkinin önünde artık daha bereketli işbirliği alanlarının yeşermesi mümkün olabilir. Aksi durumda Türk-Amerikan ilişkilerinin onarılması zor bir yara alması, işbirliği alanlarının daralması, Türkiye'nin İsrail'le ilişkilerine olumsuz yansımaları dâhil olmak üzere, bölgesel ve ülke içi dinamiklerin de etkisinde Türkiye'nin komşu ülkelere, Orta Doğu'ya ve İslam dünyasına yaklaşımlarında bazı değişiklikler yaşanması gibi olasılıklar gündeme gelebilecektir.³

ABD'nin Ortadoğu ve Türkiye Politikası

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, ABD merkezli geliştirilen “soğuk savaş” stratejisinin 1980'li yıllara kadar olan sürece etkileri ile İslami akımların gelişmesi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle Ortadoğu, Avrasya ve Balkanları kapsayan “soğuk savaş” stratejisinin, jeopolitik bakımdan en önemli merkezlerinden biri olan Türkiye, ABD için vazgeçilmez bir ülkedydi. Bu önem halen devam etmektedir. Türkiye dâhil bütün Ortadoğu'nun siyasal, dinsel ve tarihsel yapısı dikkate alınarak, Sovyetler Birliği'ne karşı kullanılan İslam, “soğuk savaş” sürecinin en önemli ideolojik silahlarından biri oldu. Ekonomik ve coğrafik bakımdan dünyanın en stratejik bölgesi olan Ortadoğu'da ve Türkiye'de, din olgusu çok daha ciddi boyutlarda kullanıldı.⁴

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra, ABD kendini dünya'nın tek süper askeri gücü olarak ilan etti. Özellikle Ortadoğu'daki enerji kaynaklarını bir bütün olarak denetim altına alarak rakiplerine karşı tam bir üstünlük sağlamayı planladı.⁵ Bunun içinde, öncelikli olarak Ortadoğu'da gelişen İslamcı hareketin tasfiyesini gündemine aldı. ABD'nin 1990'lardan sonra, bölge coğrafyasında gelişen ve Müslüman toplumunu ciddi oranda etkileyen anti-amerikancılığa karşı geliştirdiği askeri politika öncelikle saldırı stratejisi oldu. Bu nedenle ABD'nin askeri gücünü kullanarak süper güç olduğunu göstermek için yeni düşmanlara ihtiyaç duyması bir zorunluluk haline geldi. Bunlara da “İslami teröristler” denildi. Kimilerine

³ Brauns, Nikolaus - Tsalos, Dimitri; Naher und mittlerer Osten. Krieg Besatzung Widerstand, 2007, S. 96

⁴ Larry Everest; Öl, Macht und Empire. Der Irak und die globale US-Politik (Globale Analysen), 2007, S. 67

⁵ Yılmaz M. Ercan; Soğuk Savaş Sonrasında “Yeni Dünya Düzeni”, Akademik Bakış Dergisi, Temmuz - Ağustos – Eylül Sayı: 17, 2009, S.23

göre Ortadoğu çatışmasının ana unsuru medeniyetler çatışmasıdır. Bunun içinde radikal İslam'ın yok edilmesi, bölge coğrafyasının sınırlarının yeniden çizilmesi ve ABD'nin ihtiyaçlarına yanıt veren ılımlı İslam devletleri'nin kurulması gerekmektedir.⁶ ABD'nin bugünkü İslam dünyasında izlediği politik strateji dikkate alındığında hem radikal İslam'ın etkisizleştirilmesi gerekçesiyle bölgenin işgaline ve askeri şiddetin kullanılmasına politik bir zemin hazırlanmakta hem de bölge ülke devletlerinin siyasal rejimlerinin yeniden biçimlendirilmesi amaçlanmaktadır.⁷ Son yıllarda gündemden düşmeyen Büyük Ortadoğu Projesi'nin arka planında da bu politikalar bulunmaktadır. ABD Ortadoğu'yu yeniden şekillendirmeye çalışırken bölge haritasını da değiştirmeyi amaçlıyor mu? Bu son derece önemli bir konudur. Amerikan hükümeti, amacının sınırları değiştirmek olmadığını söylese de bu konuda fikir jimnastiği yapıldığı biliniyor. Sınırlarla oynanacaksa, bunun ilk kurbanı işgal altındaki Irak olacaktır.

Soğuk Savaş döneminde, uluslararası güç dengelerinin özellikle ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanmış olması, Sovyetler Birliği'ne sınır olan Türkiye'nin jeopolitik konumunu son derece önemli kılıyordu. ABD'nin bölgedeki hâkimiyet gücünü koruması bakımından özellikle Ortadoğu'nun ekonomik ve sosyal tarihsel ilişkilerini kullanarak geliştirdiği politikaların ekseninde daha önce ifade ettiğimiz gibi, İslam dini vardı. Jeopolitik konumu, toplumun dinsel yapısı ile tarihsel kültürel özellikleri bakımından ön plana çıkan Türkiye, ABD'nin Avrasya ve Ortadoğu politikasının uygulanma sahasının en önemli merkezlerinden birini oluşturuyordu. Sovyetler Birliği'ne karşı desteklenerek ekonomik ve politik olarak bir güç haline getirilen Ortadoğu ülkelerindeki radikal İslamcı güçler düşman kategorisinde görülürken, Türkiye'nin stratejik konumu, değişen uluslararası güç dengelerine ve bölgenin ihtiyaçlarına bağlı olarak yeniden planlandı. Göze batan en önemli iki husus: NATO'nun değişen rolüne bağlı olarak Türkiye'nin jeopolitik konumunun artması ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyumuydu. Yani soğuk savaş'tan sonrada, Ortadoğu ve Avrasya üzerindeki güç ve egemenlik çatışması kesintisizce devam ettiğine göre, Türkiye'nin bölgedeki konumu değişmeyecektir. Belki de ABD ile AB'nin üzerinde anlaştıkları en önemli konulardan biri

⁶ Gözen, Ramazan; Amerikan Kısılcığında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası. Ankara 2000, S. 25-31

⁷ Yılmaz M. Ercan; Soğuk Savaş Sonrasında "Yeni Dünya Düzeni", Akademik Bakış Dergisi, Temmuz - Ağustos – Eylül Sayı: 17, 2009, S. 16

Türkiye'nin AB üyeliğinin fiili olarak başlatılmasıdır.⁸ Çünkü Ortadoğu'da yaşanan politik gelişmeler sadece ABD'nin değil aynı zamanda AB devletlerinin en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır. Afganistan'daki ve Irak'taki gelişmeler AB sürecinin en önemli politik gündem maddelerinden biri olmaya devam ediyor. Ortadoğu kökenli radikal İslami hareketlerin uluslararası alanda başlattığı şiddet eylemlerinin yaygınlaşması ve aynı şekilde AB içerisinde bulunan birçok devletin doğrudan hedef haline gelmesi, AB devletlerini yeni çözümler bulmaya zorlamaktadır.⁹

Kimilerine göre 11 Eylül 2001'de ABD topraklarında yapılan eylemlerle İkiz Kulelerin ve Pentagon'un vurulması, Afganistan'ın ve Irak'ın işgali ile çatışmaların çok daha geniş bir alana yayılması ile İslamcı hareketlerin şiddet eylemlerinin uluslararası bir boyuta dönüşmesi, Türkiye'nin AB'ye alınması sürecini bir bakıma hızlandırdı. Bu mevcut durum hiçbir ülke tarafından kabul edilmese de, bu faktörün ciddi oranda etkili olduğunu birçok stratejiysen, araştırmacı ve politikacı kabul etmektedir. Çünkü dinsel temelde gelişen İslami terör ABD ve AB dâhil olmak üzere batı dünyasına yöneliktir tezi ciddi olarak benimsenmektedir. Bu tehlikenin bertaraf edilmesi ya da saldırıların etkisizleştirilmesi için Türkiye'ye ihtiyaç vardır. Türkiye'nin bu süreçten dışlanması, köktenci İslamcılığın gelişme eğiliminin çok daha hızlı olacağı ve genç nüfusun hızla radikal İslam'ın etkisine gireceğini ve bu da, hem ABD'nin ve AB'nin bölgesel politikalarını çok ciddi oranda etkileyecek hem de radikal İslam'ın Batı'ya doğru çok daha hızlı gelişmesine nesnel bir zemin hazırlayacaktır. Bütün bu olasılıkların engellenmesi için de, Türkiye gibi bir ülkenin AB sürecine dâhil edilmesi kaçınılmaz ve zorunludur.¹⁰ Öte yandan Ortadoğu toplumları açısından Batı tarihsel ve düşünsel bir sorundur. 11 Eylül sonrası ABD'nin bölgeye yönelik çatışmacı politikası, kamuoyunda derin öfkeye neden olmuş ve Batı karşıtlığını arttırmıştır. Ancak Batı, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi artık tekil değil. AB'nin İsrail'in politikalarını açıkça eleştirmesi, Irak krizine diplomatik çözüm arayışları, AB ve ABD dış politikalarında farklılaşmayı göstermektedir. Trans-Atlantik ilişkilerdeki ayrışma, Ortadoğu'nun da Batı'yı tekil algılayan bakışını değiştirmesine neden olmaktadır. Müslüman halklar ile ABD'nin bölgedeki uzlaşmaz

⁸ Dippel Horst; Geschichte der USA, 8. Auflage 2007, Beck'sche Reihe, S. 65

⁹ Seufert Günter, Kubaseck Christopher, Die Türkei – Politik Geschichte Kultur, München, Beck Verlag, 2004, S. 94

¹⁰ Andrea K. Riemer; Petroimperialismus und Freiheit? Frankfurt am Main 2008, Peter Lang Verlag, S. 45-50

konumu, AB'yi bir çekim merkezi yapmaktadır. Ayrıca, AB'nin Türkiye üzerinden Ortadoğu'ya doğru genişleme olasılığı ve bölgede istikrarın ancak AB güvenlik alanına dâhil olunarak sağlanacağı beklentisi, dikkatlerin Türkiye-AB ilişkilerine yönelmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, hangi Batı sorusuna karşılık olarak ABD değil, yumuşak bir güç olarak AB öne çıkmakta ve Ortadoğu toplumlarında Batı Avrupa ülkelerine ilişkin genel kanı yumuşamaktadır.

Türkiye ve ABD'nin Irak ve Ortadoğu Politikaları

Soğuk Savaş sonrası Ortadoğu bölgesinde artık iki kutuplu dünyaya uygun politikalar değil, bir yandan küresel dünya düzeni tarafından yönlendirilen diğer yandan da ülkelerin kendi ulusal politik, ekonomik, stratejik ve etnik yapılarının gerektirdiği çıkarları doğrultusunda politikalar oluşturulacaktır. Yıllarca Ortadoğu bölgesinde kendi çıkarları doğrultusunda ya pasif ve bölgeye müdahil olmak istemeyen ya da Batı bloğunun politikaları doğrultusunda politika geliştiren Türkiye, 1980'li yıllarda İran-İrak savaşında aktif tarafsızlık politikasıyla başlayarak özellikle Soğuk Savaş sonrasında kendi çıkarları doğrultusunda genelde Ortadoğu özelde de Suriye, Irak ve İran'a yönelik daha aktif ve müdahaleci bir politika izlemeye başlamıştır.¹¹ Bu bağlamda son yıllarda Türk-Amerikan ilişkilerinin yüklü gündemindeki en önemli konu; Irak'ta yaşananların Türkiye'yi etkileyebilecek olmasıdır. Irak'a Amerikan saldırısının söz konusu edildiği 2001 yılı sonlarından itibaren Türkiye, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması, Irak'ın kuzeyinde yeni bir devlet oluşumuna tahammül edilemeyeceği ve Irak Türklerinin can ve mal emniyetiyle birlikte haklarının korunması gibi konuları sık sık dile getirmiştir. ABD ve Türkiye, birçok konuda benzer çıkarlara sahip olmalarına rağmen bu konuda ayrı düşmüşlerdir. Eğer Türkiye, ABD'nin Irak'ın bölünmesini amaçlamadığına ya da bu yola başvurmayacağına emin olsa aradaki problemlerin büyük bölümü kolaylıkla çözüldü. Ama ABD, bu güveni bir türlü verememektedir. Türkiye'nin Irak konusunda telaşlandığını iddia edenler büyük bir yanılğı içindedirler. Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulması, Türkiye için yarattığı tehlikeler gerçek, büyük ve yakındır. İlişkilerin tekrar istikrara kavuşması, Irak'ın geleceğinin Türkiye'nin varlığına tehdit

¹¹ Uslu Nasuh, 1980'lerden Günümüze Türk Amerikan İlişkilerinin Genel Seyri ve Temel Boyutları, "1980–2003 Türkiye'nin Dış, Ekonomik, Sosyal ve İdari Politikaları", Göksu Turgut, Şen Ali, Baharççek Abdulkadir, Hasan H. Çevik(Hrsg.), Siyasal Kitapevi, Ankara, 2003, S. 184–186

olmaktan çıkmasıyla mümkündür.¹² ABD'nin Irak'taki tüm başarısızlığına rağmen Kuzey Irak'ın geleceğini belirleme gücü hala vardır. ABD, Iraklı Kürtlere geleceklerini kesinlikle Irak'ta aramaları gerektiğini belli ederse Türk-Amerikan ilişkileri eski haline yakın olarak devam edebilir.

ABD'nin Irak'a saldırısı 20 Mart 2003'de başladı ve Irak'ın kuzeyindeki Peşmergeler bölgedeki ABD askerinin azlığından ve Saddam rejiminin çekilmesi sonucu oluşan otorite boşluğundan yararlanarak önce Kerkük'e daha sonra Musul'a girdiler. Türkiye'nin büyük bir hassasiyetle Peşmergelerin girmemesini istediği bu iki Türk şehrine girmekle kalmayıp, şehirdeki resmi binaları yağma ve talan ettiler. Her iki şehirde de ilk yağmalanan yerlerin tapu ve nüfus dairelerinin olması Peşmergelerin bu iki şehirdeki Türkmen nüfusunun kayıtlarını yok ederek onları resmi evrak üzerinde de azınlık durumuna düşürmek olduğu açıktır. Türkiye, Irak Türklerinin can ve mal güvenliğinin ihlalini ve Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devletinin oluşumuna zemin hazırlayacak gelişmeleri Irak'ın kuzeyine girmesini gerektirecek sebepler arasında saymıştır.¹³

Yaşanan bütün bu gelişmelerden sonra Iraklı Kürtlerin kendisine muhtaç olduğunu bilen ABD neden onlara güçlerinden ve haklarından fazla ilgi gösteriyor olabilir diye bir soru geliyor akıllara? ABD, Kürtleri her zaman kendisine bağımlı olmaya mahkûm, gerektiğinde bölgede kendisine bazı imkânlar yaratan, hasım ülkeleri baskı altında tutmasına yardım edebilecek bir araç olarak görüyor denilebilir. ABD, Irak'ta kurulacak bir Kürdistan'ı hedefliyor mu bilinmez ama bu seçeneği bir ihtimal olarak enine boyuna düşünüyordur. ABD şimdilik "Kürt sorununun" çözülmeden öyle kalmasını kendisi için en doğru tercih olarak görüyor olabilir. Bu belirsizlik ABD'ye bölgedeki ülkelere karşı birçok stratejik imkânlar sunabilir. Şu aşamada bir Kürt devletinin kurulması ya da bu ihtimalin kapanması ise ABD'ye değişik sorumluluklar ve bedeller yükleyebilir. Örneğin Kürtleri koruma zorunluluğu!¹⁴ Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulmasının Türkiye için ne tür sonuçları olabileceği henüz yeterince ayrıntılı ve titiz şekilde tartışılmamıştır. Bazı evhamlar ve temenniler politika pozisyonları olarak sunulmuştur. Kendi ayakları üzerinde duracak bir Kürt devletinin yabancı güçlerin

¹² August Pradetto; Sicherheit und Verteidigung nach dem 11. September 2001, Frankfurt am Main 2004, Peter Lang Verlag, S. 85-89

¹³ Andrea K. Riemer; Petroimperialismus und Freiheit? Frankfurt am Main 2008, Peter Lang Verlag, S. 45-50

¹⁴ Irak: Das geteilte Böse, Der Spiegel, (24/2007), 11.06.2007

politikalarına alet olması kuvvetle muhtemeldir.¹⁵ Iraklı Kürtler şu anda ticaret, dış dünya ile iletişim, elektrik, işlenmiş petrol gibi birçok konuda Türkiye'nin iyi niyetine ihtiyaç duymaktadır. Buna rağmen zaman zaman izledikleri dostane olmayan politika, Kürtlerin, devletleştikten sonra daha da talep kar olacakları endişesini yaratmaktadır.

Irakta Yaşanan Son Gelişmeler

Irak, etnik ve sosyal yapısı bakımından, Ortadoğu'nun pek çok özelliğini üzerinde taşıyan ve bu yönüyle de, küçük Ortadoğu olarak değerlendirilen bir ülkedir. Irak'ın bu önemli ve stratejik özelliği; petrol zenginliği, nüfus yapısı ve dini bakımdan çeşitlilik arz eden vatandaşlarının, komşu ülkelerdeki diğer etnik ve dini gruplarla olan irtibatından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, Irak'ta yaşanacak her türlü olumsuz gelişmenin başta komşusu olan ülkeler olmak üzere tüm Ortadoğu'yu ve hatta tüm dünyayı derinden etkileyeceği açıkça görülmektedir. Uluslararası teröre verdiği destek ve kimyasal silah üretmek iddiasıyla başlatılan ve "Irak'ı özgürleştirmek!" adına gerçekleştirilen müdahale; yapılan hatalar ve öngörülemeyen faktörler nedeniyle, bölgede şiddetin ve kaosun hakim olmasına sebebiyet vermiştir. Yaşanan gelişmeler neticesinde ABD, Irak'ta yaşanan şiddet ve kaos ortamının meydana gelmesinde kendi hatalarının da olduğunu kabul ederek, çıkış yolu arama çabasına girmiştir. Çünkü, kaos ve şiddet halinin Irak'ta devam etmesi durumunda; hem kendi vatandaşları nezdinde ve "küresel terörizmle savaş" adı altında yürüttüğü mücadelede prestij kaybına uğraması, hem de, Irak halkı, bölge ülkeleri ve tüm Ortadoğu açısından önemli sonuçlar doğurması kaçınılmaz olacaktır.

Irak'ta şiddetli çatışmalar ve ABD'nin izleyeceği senaryonun tartışmaları sürerken, Irak Başbakanı Nuri Maliki ve ABD'li komutan General George Casey Irak silahlı kuvvetlerinin komutasının Amerikan kuvvetlerinden Iraklılara aşamalı devri anlaşmasına imza atmıştır. ABD kuvvetlerinin komutanı General George Casey'in "dönüm noktası" olarak nitelediği gelişme Irak'ın ulusal egemenliği ve güvenliği bağlamında atılmış önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Ancak, ordu içindeki etnik aidiyetler, ülkede hız kesmeyen çatışmalar ve Sünni, Şii ve Kürt taraflarının kendi silahlı güçlerini oluşturmaya yönelik çalışmaları Irak ordusunun başarısını uzun dönemde tartışmaya açmaktadır. Bütün bu gelişmeler ABD'nin

¹⁵ Obama kündigt harte Politik gegenüber Teheran an, DerStandart, 07. Dezember 2008

Irak'ın geleceğinde her halükarda güçlü bir şekilde var olmak istediğinin göstergesidir. Askerlerini geri çekseler de çekmeseler de Irak kolay vazgeçilir bir yer değil hele İran'a bırakılabilecek bir yer ise hiç değil.¹⁶ İç savaş riski henüz ortadan kalkmış değil. Şii-Sünni, Arap-Kürt iç savaş olasılıkları en tehlikeli olanları. İç savaş dışında sokak çatışmaları, asayişin yeniden kontrol altına alınamayacak kadar bozulması, siyasi saldırılar ve sokak suçlarında patlama yaşanması gibi riskler de bulunmaktadır. Bir diğer sorun ise Irak'ın toprak bütünlüğünün çatlamasıdır. Kuzeyde bir Kürt devletinin, ortada Sünni ve güneyde ise bir Şii devletin ortaya çıkması ve bu duruma komşu ülkelerinde müdahale etme çabalarıyla sorunların bölgesel bir hal alması kaçınılmaz olur. Bölünmeyi ABD ve Irak için en ideal çözüm olarak görenler Irak'tan çıkacak küçük devletlerin kontrolünün daha kolay olabileceği, İran'ın etkisinin daha kolay kırılacağı tezini savunuyorlar. İran'ın ABD'den boşalan güç sahasını doldurması olasılığı ise bir diğer risk. İran Şiiiler yoluyla Irak'ta hep etkiliydi. ABD'nin şehirlerin dışına çıkışının İran'a bazı avantajlar sağlamasından çekiniliyor. Irak'ta, İran'ın nüfuzunu arttırması ise sadece ABD'yi değil pek çok Ortadoğu ülkesini de rahatsız eder ve bölgede ciddi bir kutuplaşmaya yol açabilir. Bölgede İran'a karşı her türlü mücadeleyi desteklemeye hazır bir Sünni bloğun bulunduğu unutulmamalı. ABD'nin daha kötü bir durumda geri dönmesi de bir diğer risk. Öylesine çok yakın tehdit var ki ABD'nin eski pozisyonundan daha güçlü bir şekilde Irak sokaklarına dönmek istemesi halinde yapması gereken çok az şey var. Bir diğer risk ise daha düşük bir olasılık olmasına rağmen, ABD'nin hızlı çekilmesi ve hızlı çekilme ile birlikte Irak'ın dengesinin işgal öncesinden daha kötü bir hale gelmesi.¹⁷

ABD'de Secimler ve Obama'nın Türkiye Ziyareti

Seçimlerden Obama'nın, galip çıkması, başlı başına bir başarıydı. Çünkü "WASP" olmayan, yani beyaz, Anglo Sakson ve Protestan olmayanların bu pozisyona çıkabilmelerine ihtimal verilmemesine rağmen, üstelik babası zenci olan Barak Obama'nın Demokrat partinin aday olması önemli bir gelişmeydi. Bu gelişme her şeyden önce, ABD'deki demokrasinin durumu, insan haklarının eriştiği boyut, etnik fark gözetmeksizin toplumsal entegrasyonun eriştiği seviye bakımlarından ABD imajına katkıda bulunan olumlu bir gelişme olmuştur. Başka bir

¹⁶ Obama verspricht Iraks Regierung „verantwortungsvollen“ Truppenabzug, DerStandart, 04. Dezember 2008

¹⁷ Andrea K. Riemer; Petroimperialismus und Freiheit? Frankfurt am Main 2008, Peter Lang Verlag, S. 45-50

değişle, ABD modeli bir bakıma Barak Obama'nın seçilmesi ile rüştünü ispat etmiştir. Bu gelişme, hukuksal anlamda olduğu gibi sosyolojik, psikolojik ve politik olarak insanların farklı etnik kökenden gelmesinin, farklı renklere sahip olmasının önemini büyük ölçüde yitirdiğinin, ortak Amerikan kimliğinin oturduğunun bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.¹⁸ Bu durum genelde ABD içinde ve dünyada da olumlu algılandığı için küresel krize rağmen, ABD ekonomisi ve dünya ekonomisinde olumlu küçük kıpırdanmalar oldu ve dünyada neredeyse dibe vuran Amerikan imajı da olumlu yönde etkilendi. ABD'de hem iktidar değişimini, hem de algılamalardaki değişimi hazırlayan birçok faktör bulunmaktadır. Her ne kadar Obama'nın donanımlı olması, başarılı bir kampanya yürütmesi önemli olsa da, özellikle iki dönem devam eden ABD'deki Bush iktidarının ekonomi, dış politika, savunma gibi alanlarda başarısız politikaları seçim sonucu üzerinde belirleyici etkiye sahip olmuştur. Doğal olarak ekonomik krizden dolayı yeni yönetimin önündeki en büyük sınav ekonomiye dair olacaktır. Fakat dış politikada da, başta Afganistan ve Irak'ta devam edene işgaller, İran'a dair politikalar gibi çözülmeyi bekleyen sorunlar bulunmaktadır.¹⁹ Şurası bir gerçektir ki, ABD Soğuk Savaş sonrası tek süper güç olarak kaldı. ABD'nin partiler ötesi temel stratejisi, ABD'nin bu pozisyonunu güçlendirmek ve mümkün olduğunca devam ettirmektir. Fakat bu amaca ulaşma bağlamında farklı iktidarların kullandığı metotlar değişmektedir. İki dönem, dörder yıldan toplam sekiz yıl iktidarda olan Cumhuriyetçiler bu amaca varmak için Amerika'nın askeri üstünlüğüne dayalı, diğer dost veya rakip güçlerin görüşlerine itibar etmeyen, "ben güçlüyüm yaparım" diyen bir mantıkla hareket etmişlerdir. Bunun sonuçları iç açıcı olamadığı için, Obama yönetiminin yumuşak güce dayalı, bölgesel ve küresel güçlerle, uluslararası teşkilatlarla diyaloga, işbirliğine dayalı bir siyaset takip edeceği beklenmektedir.²⁰

ABD'nin hem dış politikası, hem de iç politikası dünyanın geri kalanı tarafından ilgi ile takip edilmektedir. Obama'nın başkan seçilmesi sadece Amerikan kamuoyunun ilgi odağı olmakla kalmamış, dünya tarafından da ilgiyle takip edilmiştir. Dünden bu güne yeni ABD başkanlarının ilk demeçlerine, ilk ziyaretlerine önemli anlamlar yüklenmiştir. Obama'nın da ilk demecinde ne dediği ilgi ile izlenmiş, İslam dünyasına yönelik sıcak mesajları, diyaloga

¹⁸ Clinton besuchte erstmals seit Nominierung US-Außenministerium, DerStandart 09. Dezember 2008

¹⁹ Kalnoky Boris; Barack Obama sieht Türkei als „Modell für die Welt“, Die Welt 06.04.2009

²⁰ Erduramaz Serdar; 11 Eylül Sonrası Dünya: Artık Hiçbir Şey Eskisi Gibi Olmayacak, <http://www.turksam.org/tr/a1786.html> (20.06.2009)

vurgu yapması özellikle İslam ülkelerince takdirle karşılanmış, ilk ziyaretini de hangi ülkeye yapacağı merakla beklenmiştir. Obama ilk denizaşırı ziyaretini Türkiye'ye yapacağını açıkladığında, bir taraftan dünya kamuoyunun merakı giderilirken, diğer taraftan Türkiye bu gelişmeyi sevinçle karşılamış, Türkiye ile sorunu olan çevreler, devletler ise kıskançlıkla karışık rahatsızlıklarını ortaya koymuşlardır.²¹ Başkan Obama'yı bu ziyareti gerçekleştirmeye teşvik eden birçok faktör bulunmaktadır. Takip ettiği komşuları ile sıfır sorun politikası sonucu Türkiye Ermenistan hariç tüm komşuları ile ilişkilerini düzeltmiş ve bölgede saygın bir konuma gelmiştir. Ermenistan ile de günümüzde devam eden bir diyalog süreci bulunmaktadır. Sınırın açılması, diplomatik ilişkilerin kurulması ve sorunların diplomatik yollarla çözülmesi gündemdedir. İç istikrar ve tek partinin iktidarda olmasının yardımı ile Türkiye bölgesel ve küresel istikrarın sağlanması için olumlu roller oynamaya başlamıştır. Türkiye'nin bölgedeki saygın, şahsiyetli duruşu bölgesel ve küresel dengeleri muhafaza etme ve yönlendirme arayışında olan ABD'nin gözünden kaçmamıştır. Ayrıca ABD Türkiye'nin artık bir "küçük kardeş" değil, bir "arkadaş" olduğunu kabul etmiştir.²² Diğer önemli bir boyut ise, dünyada medeniyetler çatışmasından bahsedilmekte iken, sanki bu iddiayı teyit edercesine ABD'ye yönelik 11 Eylül saldırıları gerçekleşti. Bunu takiben özellikle Batı'da Müslümanlar düşman, İslam ise tehlikeli bir ideoloji olarak algılanmaya başlandı. Bu durum ise dünya barışına katkı sağlamadığı ve sağlayamayacağı gibi, ne Batı'nın, ne de İslam dünyasının çıkarına olacaktır. Bunun farkında olan başkan Obama hem kampanyası sırasında, hem de daha sonra İslam dünyasına olumlu mesajlar vermiş ve el uzatacaklarını, işbirliği yapacaklarını vurgulamıştır. Bu bağlamda ilk ziyaretini de halkının yüzde doksan dokuzu Müslüman olan Türkiye'ye yapmaları önem arz etmektedir. Obama'nın Türkiye ziyareti ile bir bakıma Türkiye nezdinde İslam dünyası onure edilmiştir. Türkiye, ileri demokrasiyle İslam'ın bir arada bulunabileceğini gösteren bir ülkedir. Türkiye'nin bu özelliği de, hem dünya barışı, hem de ABD dış politikası bağlamında anlam ifade etmektedir.²³ ABD'nin Bush döneminde Afganistan'da, Irak'ta savaşa girmesi ve günümüzde Irak'tan çekilme sürecine başlaması, diğer taraftan Afganistan'da ise ABD'nin istikrar sağlama bağlamında yardıma ihtiyacı olması, Türkiye'nin de her iki durumda gerek askerlerin çekilmesinde Türk

²¹ Kalnoky Boris; Barack Obama sieht Türkei als „Modell für die Welt“, Die Welt 06.04.2009

²² aynı yer.

²³ Erdurmaz Serdar; 11 Eylül Sonrası Dünya: Artık Hiçbir Şey Eskisi Gibi Olmayacak, <http://www.turksam.org/tr/a1786.html> (20.06.2009)

topraklarının kullanılması, gerekse Afganistan’da ek askeri güç ihtiyacı bağlamında ABD için yardım edebilecek bir ülke olarak anlam ifade etmesi, Obama’nın ziyaretinde bir nebze de olsa etkili olmuş olabilir. Amerikan Başkanı’nın ziyareti bir taraftan Türkiye’nin kültürel, tarihsel, coğrafi açıdan öneminin altını çizerken, diğer taraftan dış politikada takip ettiği şahsiyetli politikanın bir başarısı ve belki de gerçekten bölgesel güç olduğunun ve ufukta küresel güç olabilme vizyonu bulunduğu bir teyidi de kabul edilebilir.

Türkiye ne Yapmalı?

Türkiye maalesef kendi Kürt sorunun rehini haline gelmiştir. Bu sorun Türkiye’yi bölgede güçsüz bir hale getirir ve Kürt sorununu manipüle etmek isteyen düşmanlarının yönelimlerine karşı daha savunmasız kılar ve bu Türkiye’nin Irak, İran ve Suriye ile ilişkilerinde elini bağlayan bir unsur olur. Bunun yanında İran, Iraklı Kürtleri Bağdat’la hesaplaşma aracı olarak görmüş ve defalarca faydalanmıştır. Ancak Saddam’ın devrilmesi ve Şiiilerin etkinlik kazanmasıyla birlikte Kürtlerin bu çerçevede önemi kalmamıştır. Ülkelerindeki Kürt nüfusu Türkiye’dekine oranla daha küçük olan Suriye ve İran, Irak Kürtlerinin bağımsızlığı konusunda Türkiye kadar doğrudan ve büyük bir tehdit algılamıyorlar. Dolayısıyla Kuzey Irak, Suriye ve İran için ABD ile ilişkilerindeki en önemli kalem değildir. Türkiye bu noktada Kuzey Irak’ın bu ülkeler için de öncelikli tehdit olduğuna ikna edebilmelidir. Bunun ardından da Irak’ın tüm komşularının ABD’nin Irak’ın bölünmesini hazırlayan politikalarından vazgeçmemesi halinde ödenecek bedelin ne olduğunu ABD’ye net bir şekilde göstermeleri gerekir.²⁴ Türkiye’nin hızla Irak’ta elini güçlendirmesi gerekiyor ve kendisinin ne kadar önemli, gerekli ve güçlü olduğunu sadece Obama ya değil, Irak’lı ve bölgesel unsurlara da kanıtlaması gerekiyor. Irak’ta eli güçlenmemiş, pratikte uygulanabilir planları olmayan, sadece PKK ve Barzani saplantısı ile hareket eden bir Türkiye’nin belirleyici ülke olmasını beklemek gerçekçi olmaz.²⁵ Eğer tüm saha ABD’de şekillenecek ki bu aynı zamanda İsrail ve İngiltere etkisinde şekillenecek demektir, planlara kalacak ise Türkiye’ye biçilen rol hiçbir zaman onun lehine olmayacaktır. Türkiye olayların içine çekilmek ve sürüklenmek yerine Irak’ta güven ve istikrar inşa eden bir ülke rolüne bürünmelidir. Kuzey Irak’ın Türkiye’ye ekonomik ve toplumsal uyumunu sağlanamaz ise bölge Türkiye’yi rahatsız eden bir yer

²⁴ Arı Tayyar; Türk - Amerikan İlişkileri: Sistemdeki değişim sorunu mu?, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 4, No:13, ss. 17–35, 2008. S. 18

²⁵ aynı yer, S. 25–26

olmaya devam edecek. ABD'ye kurulacak bir Kürt devletinin stratejik bir yük olacağı her fırsatta vurgulanmalıdır. ABD'nin; denize çıkışı olmayan, izolasyonlar nedeniyle doğal zenginliklerini pazarlayamayan Kürtleri askeri, siyasi ve ekonomik açıdan uzun yıllar desteklemek zorunda kalacağı anlatılmalıdır. Bu şartlarda ABD kamuoyu Kürt devleti projesi'ne çok sıcak bakmayabilir.

İçinde yaşadığımız dünya yerinden oynayan taşları yeniden yerlerine yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'nin bu yenedünyada birçok manevra ve işbirliği alanları vardır. Sadece süper güce bağımlı politikalar yerine, Balkanlar'da, Doğu Avrupa'da, Ortadoğu'da, Orta Asya'da ve Kafkaslarda yeni imkânlar ortaya çıkmıştır.²⁶ Belirtilen bölgelerde yürütülen ABD politikaları, Türkiye'nin uzun vadeli bölge politikaları ile örtüşmemekte, aksine çoğu yerde karşı karşıya gelmektedir. Türkiye, ABD ve AB ile iyi ilişkiler içinde olarak ama tam teslimiyet içine girmeden, Rusya, Orta Asya, Uzak Doğu gibi birbirinden çok farklı ama Türkiye ile doğrudan ve yakından ilgili bölgelerle daha yakın ve daha sıkı işbirliği arayışı içinde olmalıdır. Türkiye, Kafkaslar, Orta Asya ve Akdeniz'de Rusya ile birlikte önemli roller üstlenebilir. Diğer yandan Orta Asya'daki devletler ve Ortadoğu'daki komşularımızla yapılabilecek bölgesel ekonomik ve siyasi işbirlikleri, hem bölgeye hem de dünyaya istikrarın ve barışın gelmesine katkı yapabilir. Bu tür bölgesel işbirlikleri ne AB'ye ne de ABD'ye karşıdır. Ayrıca bu tür işbirlikleri bu ülkelere karşı alternatif de değildir. Türkiye bu çok yönlü yeni oluşumlar ortasında, kendine daha çok güvenerek, kendi genç nüfusuna, eğitilmiş insanlarına, girişimcilik ruhuna daha fazla ağırlık vererek yeni ve milli politikalar yürütmek zorundadır. Bunun içinde hedeflerimizin net bir şekilde ortaya konmasına, kalıcı ve akılcı bir strateji belirlenmesine ve izlenmesine ihtiyaç vardır.

²⁶ Seufert Günter, Kubaseck Christopher, Die Türkei – Politik Geschichte Kultur, München, Beck'sche Reihe, 2004, S. 48

Sonuç

Türkiye, 1991'den sonra uzun süre Kuzey Irak'taki en aktif ve etkin güç konumunda idi. Fakat bu güç zamanla erozyona uğramaya başladı. ABD Türkiye'yi yavaş yavaş devre dışı bırakmayı denedi ve Türkiye'nin bölgedeki etkisi oldukça sınırlandı. ABD'nin Irak'ın genelinde olduğu gibi Kuzey Irak'a yönelik politikasının da, iyi düşünülmüş ve uygulanan bir plandan çok güncel gelişmelerin ve tartışmaların seyri büyük önem taşıyor. Ancak yine de, ABD Kuzey Irak'ta uzun süreli askeri güç bulundurarak çevre ülkelerinin iradelerinin kırılmasını beklemeyi planlıyor olabilir.²⁷ Türkiye, ABD'nin Kuzey Irak politikasını daha köklü biçimde etkileyebilecek bazı adımları henüz atmamıştır. Türkiye, bir Kürt devletinin kurulmasının ABD'ye yarardan çok zarar getireceği konusundaki ikna çabalarını her şartta sürdürmelidir. Ancak bu ikna çabaları, sözlü mesajlarla sınırlı kaldığında yeterli olmayabilir. Türkiye ABD aleyhine adımlar atma isteğinde olmadığını ama gerektiği zaman bunu yapmaya kapasitesi ve cesareti olduğunu Amerikalı karar alıcılara gösterebilmelidir.²⁸

ABD'nin Irak'tan ve Ortadoğu'dan hemen çekileceğini düşünmek zor fakat söz konusu olan ABD de olsa bölgenin şartları tek aktörün belirleyiciliğine izin vermiyor. Türkiye'ye olan ihtiyaç her geçen gün artıyor. Türkiye bu ihtiyacı görebilir ve içini doldurabilirse şu ana kadarki kayıplarını giderebileceği bir zemine kavuşabilir. Kürt devleti gibi korkularına hapsolmuş bir Türkiye ise ne bu korkusundaki tehdidi ortadan kaldırabilir, ne de olayların önünde sürüklenmekten kurtulabilir. Ortadoğu'nun istikrara ve barışa kavuşması, bölgenin demokratikleşmesi, ekonomik olarak kalkınması Türkiye'nin yararına olur. Ortadoğu, dünyada demokratikleşmeden nasibini alamamış son bölgedir. İşbaşındaki rejimlerden ve ABD'nin politikalarından hayal kırıklığına uğrayan insanlar İslamcılara yöneliyor. Ne İslamcı rejimlerle yönetilen, ne de istikrarsızlık ve karışıklık, mezhep veya etnik çatışma içinde olan komşularla çevrili olmak Türkiye'nin işine gelir. Türkiye'nin paylaştığı görüş, bölgenin reformlara ihtiyacı olduğudur. Ancak, bunun ABD'nin yöntemleri ile gerçekleşmeyeceği ortada. Ortadoğu'da değişim yavaş olacak. Kalıcı olması için bunun esas olarak iç dinamiklere dayalı bir değişim olması gerekmektedir.

²⁷ Henner, Fürtig; Deutsche Experten geben USA Schuld für religiöse Konflikte, Der Standart, 14. Juni 2007

²⁸ Uslu Nasuh, 1980'lerden Günümüze Türk Amerikan İlişkilerinin Genel Seyri ve Temel Boyutları, "1980–2003 Türkiye'nin Dış, Ekonomik, Sosyal ve İdari Politikaları", Göksu Turgut, Şen Ali, Baharçipek Abdulkadir, Hasan H. Çevik (Edt.), Siyasal Kitapevi, Ankara, 2003, S. 184–186

Dünyamız şuan itibariyle beş yıl önce olduğundan daha tehlikeli bir görünüm arz etmekte ve de geleceğe yönelik beklentiler hiç iç açıcı değil. Belki de Birleşmiş Milletler içindeki siyasi değişikliklerin ortaya çıkaracağı yapıcı bir yaklaşım, güvende geçtiğimiz yıllarda ki azalmayı önümüzdeki yıllar da tersine çevirebilir. Temennimiz, Türkiye'nin bölgede ılımlı ve uzlaşmayı sağlayacak daha bağımsız bir güç olarak ortaya çıkmasıdır. Türkiye, jeopolitik bağımsızlığını ancak mücadele ederek kazanabilir. Bunun kolay, bedelsiz ve sınırsız olması beklemek doğru olmaz. ABD'den bağımsız olmak adına onun her politikasına, hemen ve tamamen karşı çıkmak da doğru değildir. Türkiye'nin ABD'den ayrı düşebileceği ve hatta düşmesi gereken konuları olmasına rağmen bunların sayısı ve şekli sınırlıdır. Dolayısıyla Türkiye, ABD'ye karşı tutum alması gereken konuları çok iyi belirlemelidir. Bu konular seçilirken dikkate alınması gereken kriterler insani, dini ve duygusal değil, milli ve somut olmalıdır. Demek ki, Türkiye bir yandan Batı ittifakı içinde yer aldığı için ABD ile ilişkilerine özen göstermek zorundadır. Diğer yandan da, 11 Eylül sonrasında ABD'nin Ortadoğu'da uyguladığı politikalar karşısında, kendi çıkarlarını korumalıdır. Bu, çok iyi düşünülmüş, iyi ayarlanmış bir diplomasi ve güvenlik politikası gerektirir. Türkiye bu yeni sistemde, şayet dersini iyi hazırlanır ve yetenekli insan sermayesini akıllı, gerçekçi bir strateji çerçevesinde bu işe seferber ederse bu defa treni kaçırmayız. Sistemde önemli bir bölgesel siyasi, ekonomik ve askeri güç olarak yerimizi teminat altına alırız. Aksi halde, “böyle gelmiş böyle gider” senaryosuna dâhil edilip son zamanlarda hızlanan yoğun dünya mimarisini yeniden yapılama çabalarının dışında kalırız.²⁹

²⁹ aynı yer, S. 184–186

Kaynakça

- ABROMOWITZ Morton; (2001) Türkiye'nin Dönüşümü ve Amerikan Politikası, (Çeviri: Faruk Çakır ve Nasuh Uslu), Liberte Yayınları.
- ARI Tayyar; (2008) Türk - Amerikan İlişkileri: Sistemdeki değişim sorunu?, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 4, No:13, ss. 17–35.
- ANDREA K. Riemer; (2008) Petroimperialismus und Freiheit? Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag.
- AUGUST Pradetto; (2004) Sicherheit und Verteidigung nach dem 11. September 2001, Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag.
- BIERLING Stefan; (2007) Geschichte der Amerikanischen Aussenpolitik „von 1917 bis Gegenwart“, Verlag C.H. Beck, Nördlingen.
- Clinton besuchte erstmals seit Nominierung US-Außenministerium, DerStandart 09. Dezember 2008
- Der Krieg im Irak und seine Folgen: Analysen und Hintergründe, Die Zeit 30/ 2006
- DIPPEL Horst; (2007) Geschichte der USA, Beck'sche Reihe, 8. Auflage.
- GÖZEN Ramazan; (2000) Amerikan Kışkacında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası. Ankara.
- HENNER Fürtig; Deutsche Experten geben USA Schuld für religiöse Konflikte, Der Standart, 14. Juni 2007
- KALNOKY Boris; Barack Obama sieht Türkei als „Modell für die Welt“, Die Welt 06.04.2009
- KARAKUS H. Alexander: (2005) Die Außenpolitik der Republik Türkei im Zeitraum 1990 bis 2000, Diplomarbeit, Wien.
- KÖNI Hasan; (2007) Amerikannın Uluslararası Politikası, Ekim Yayınları.
- LARRY Everest; (2007) Öl, Macht und Empire. Der Irak und die Globale US-Politik (Globale Analysen).
- Nahost: Die Gefahr der drei Bürgerkriege und das Ende der US-Dominanz, Die Presse 30.12.2006
- Obama kündigt harte Politik gegenüber Teheran an, DerStandart, 07. Dezember 2008
- ROWLAND Morgan - IAN Henshall; (2006) Amerikan Yalanları „11 Eylül ve Medeniyetler Çatışması“, (Çeviri: Güneş Ayas ve Bora Alioğlu), Salyangoz Yayınları.
- SEUFERT Günter - KUBASECK Christopher, (2004) Die Türkei – Politik Geschichte Kultur, München, Beck Verlag.
- USLU Nasuh; 1980'ler den Günümüze Türk Amerikan İlişkilerinin Genel Seyri ve Temel Boyutları, “1980–2003 Türkiye'nin Dış, Ekonomik, Sosyal ve İdari Politikaları”, Göksu Turgut, Şen Ali, Baharçiçek Abdulkadir, Hasan H. Çevik (Editörler), Siyasal Kitapevi, Ankara, 2003, S. 184–186
- YILMAZ M. Ercan; (2009) Soğuk Savaş Sonrasında “Yeni Dünya Düzeni”, Akademik Bakış Dergisi, Temmuz - Ağustos – Eylül Sayı: 17, ss. 11–24.